

AJUNTAMENT DE
TARRAGONA

SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA
L'ÚS D'UN LLENGUATGE NO SEXISTA NI ANDROCÈNTRIC

Tarragona, setembre de 2008

SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA
L'ÚS D'UN LLENGUATGE NO SEXISTA NI ANDROCÈNTRIC

ÍNDEX

1. La llengua, un pacte social.....	3
2. L'ús de mots col·lectius i genèrics.....	4
2.1. Mots col·lectius.....	4
2.2. Mots genèrics.....	4
2.2.1. El mot <i>persona</i>	4
2.2.2. Òrgans vs. càrrecs.....	5
3. Dobles formes.....	6
3.1. Formes senceres.....	6
3.2. Formes abreujades: la barra inclinada.....	7
4. Oficis, càrrecs i titulacions acadèmiques.....	8
5. Tractaments.....	10
6. Per saber-ne més.....	11

SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

L'ÚS D'UN LLENGUATGE NO SEXISTA NI ANDROCÈNTRIC

1. La llengua, un pacte social

Sovint sentim dir que "la llengua és sexista". La llengua, però, no és res més que el reflex de la mentalitat de les persones que en fan ús. Per tant, en tot cas, podem dir que es fan usos sexistes de la llengua, però mai que la llengua en si mateixa és sexista. Malgrat els avenços que s'han produït en les darreres dècades, hem heretat molts patrons propis d'una societat patriarcal, i això es reflecteix en els usos lingüístics.

La llengua evoluciona constantment i es va adaptant als canvis que es produeixen en tots els àmbits i a noves maneres de concebre la realitat. Certament, els usos lingüístics no poden modificar la societat, però sí que poden fer que la percebem d'una altra manera. És per aquest motiu que hem de vetllar per expressar-nos de la manera més respectuosa possible, especialment des de l'Administració.

Cal tenir en compte que en les llengües romàniques, com el català, el gènere gramatical masculí és el no marcat, el genèric. Però igual de cert que això és que sempre que es vol marcar la presència del femení en el discurs, es fa. És a dir, sempre que es pensa en una dona, se l'anomena. Quan parlem de la representació de les dones en la llengua, és necessari saber diferenciar les expressions discriminatòries de les que no ho són i trobar les solucions lingüístiques més adequades per a cada cas. En aquest sentit, convé prioritzar sempre la llegibilitat del text a fi de garantir una bona comunicació.

En les pàgines que teniu a continuació, trobareu alguns recursos que us poden ser útils a l'hora de redactar textos tenint en compte criteris igualitaris i de visibilització de les dones en la llengua. Si voleu fer suggeriments o resoldre casos no previstos en aquest document, us podeu posar en contacte amb el Servei de Política Lingüística per correu electrònic (politica_linguistica@tarragona.cat o mmassaguer@tarragona.cat) o per telèfon (977 242 220, ext. 7315).

SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

L'ÚS D'UN LLENGUATGE NO SEXISTA NI ANDROCÈNTRIC

2. L'ús de mots col·lectius i genèrics

2.1. Mots col·lectius

Sempre que el context ho permeti, cosa que es produeix sovint, cal utilitzar mots col·lectius. Els mots col·lectius expressen conceptes no marcats des del punt de vista de la masculinitat o la feminitat i, alhora, eviten haver de fer duplicacions, que de vegades enfarfeguen innecessàriament el text. Heus aquí els casos amb què ens podem trobar més sovint:

En comptes de...	és preferible...
avis, vells	gent gran, persones grans, persones velles
adolescents	adolescència
alumnes	alumnat
ciutadans	ciutadania
electors	electorat
empresaris	empresariat
funcionaris	funcionariat
joves	joventut, jovent
nens	infants, infància, criatures, canalla
professors	professorat
tots	tothom
treballadors	personal, plantilla
veïns	veïnat (en un barri) comunitat (en un edifici)

També poden ser molt útils mots com *col·lectiu*, *comunitat*, *cos*, *equip*, *població*, *poble*, etc. seguits de l'adjectiu que correspongui en cada cas. Tot seguit en mostrem alguns exemples:

En comptes de...	és preferible...
catalans	població catalana, poble català
inspectors	cos d'inspecció
musulmans	col·lectiu musulmà, comunitat musulmana
nouvinguts	col·lectiu nouvingut, població nouvinguda
reclusos	població reclusa
tarragonins	població tarragonina, ciutadania tarragonina

2.2. Mots genèrics

2.2.1. El mot *persona*

No és gens recomanable utilitzar la paraula *home* / *homes* per fer referència tant a homes com a dones, especialment si tenim en compte que disposem d'un bon nombre d'alternatives adequades per a cada context, que ens

SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

L'ÚS D'UN LLENGUATGE NO SEXISTA NI ANDROCÈNTRIC

permeten esvair possibles confusions: *persona*, *ésser humà*, *humanitat*, *gent*, etc.

En comptes de...	és preferible...
L'home és la mesura de totes les coses.	La persona és la mesura de totes les coses.
Els drets de l'home.	Els drets humans.
L'home a l'època primitiva.	L'ésser humà a l'època primitiva.

La paraula *persona* ens pot ser molt útil per substituir masculins utilitzats com a genèrics i canviar-los per expressions no marcades des del punt de vista de la representació de la masculinitat o la feminitat:

En comptes de...	és preferible...
afectat	persona afectada
col·laborador	persona col·laboradora
destinatari	persona destinatària
interessat	persona interessada
usuari	persona usuària
soci	persona associada

2.2.2. Òrgans vs. càrrecs

En alguns casos, especialment quan parlem de càrrecs professionals i polítics, podem fer referència a la institució o al departament en comptes de referir-nos amb un genèric masculí als membres que els componen.

En comptes de...	pot ser preferible...
administratius	administració
consellers	consell executiu, consell de govern
conserges	consergeria
directors	direcció
gerents	gerència
regidors	Ajuntament, consistori

Cal anar amb compte perquè no sempre són intercanviables unes designacions i les altres: no fem referència al mateix concepte si diem *rectors* que si diem *rectorat*.

SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

L'ÚS D'UN LLENGUATGE NO SEXISTA NI ANDROCÈNTRIC

3. Dobles formes

Hem d'anar amb compte de no abusar de l'ús de les dobles formes perquè, si en fem servir de manera indiscriminada, podem arribar a dificultar la llegibilitat del text i això pot fer que el nostre missatge no arribi amb la claredat que seria desitjable. Per tant, n'hem de fer un ús racional i, sempre que puguem, hem de recórrer a mots col·lectius o genèrics (vegeu l'apartat 1).

Tot i això, en alguns casos no tindrem altra solució que recórrer a les dobles formes. Per exemple, quan no hi hagi una paraula genèrica per fer referència indistintament a homes i dones d'un mateix col·lectiu.

Les dobles formes poden escriure's senceres (*benvolguts/benvolgudes*) o abreujades (*benvolguts/udes*). En els apartats següents s'expliciten les particularitats de cada cas.

3.1. Formes senceres

Les formes senceres són més naturals que les formes abreujades i ja es documenten en textos catalans medievals.

Les autoritzacions han d'anar firmades pel pare i per la mare.
Les deganes i els degans de les diverses facultats van estar d'acord amb la proposta.

No són gens recomanables les expressions construïdes amb l'article masculí i el femení seguits d'un substantiu, del tipus *els i les joves*.

En comptes de...	cal dir...
Els i les joves van manifestar-se davant de la Delegació del Govern.	Els joves i les joves van manifestar-se ahir davant de la Delegació del Govern. o bé El jovent va manifestar-se ahir davant de la Delegació del Govern.

No hi ha cap raó lingüística que intervingui en l'ordre d'aparició del femení i del masculí, així que convé anar alternant una i altra forma. Una proposta interessant en aquest sentit és que cada persona posi davant el sexe contrari al seu, anàlogament al costum de fer referència a un mateix o una mateixa en últim lloc en una enumeració¹.

¹ MESTRES, Josep M. (2007: 417).

SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

L'ÚS D'UN LLENGUATGE NO SEXISTA NI ANDROCÈNTRIC

Benvolguts i benvolgudes, [en una carta, si qui la signa és una dona]
Benvolgudes i benvolguts, [en una carta, si qui la signa és un home]

Cal que firmi les autoritzacions la regidora o el regidor responsable del departament. [en un document signat per un secretari d'ajuntament]

Cal que firmi les autoritzacions el regidor o la regidora responsable del departament. [en un document signat per una secretària d'ajuntament]

3.2. Formes abreujades: la barra inclinada

L'ús de la barra inclinada només és recomanable en textos necessàriament molt breus com qüestionaris, formularis, etc., ja que, si se n'abusa, entrebanca innecessàriament la lectura.

Fins i tot en textos en què l'ús de la barra inclinada seria admissible, la llengua té recursos per no haver-hi de recórrer.

En comptes de	És recomanable
El/la sol·licitant	Cognoms i nom:
Nascut/uda	Lloc de naixement:
Domiciliat/ada	Domicili:
Destinatari /ària	Persona destinatària:

En cas que no tinguem cap més opció que recórrer a l'ús de la barra inclinada, hi ha diversos criteris per fer la terminació femenina quan utilitzem el recurs de la barra inclinada i tots són vàlids mentre els apliquem amb coherència. El més senzill és el següent: "La terminació femenina en les dobles formes comença amb l'última lletra de la forma masculina que en formar el femení no es modifica"².

filòleg/loga
diputat/ada
alumne/na
alcalde/essa
director/ra

Però:

secretari/ària
destinatari/ària

² MESTRES, Josep M. (2007: 412).

SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

L'ÚS D'UN LLENGUATGE NO SEXISTA NI ANDROCÈNTRIC

4. Oficis, càrrecs i titulacions acadèmiques

Molts oficis i càrrecs ocupats tradicionalment per homes en l'actualitat són exercits per dones. Quan ens referim a una dona que ocupa aquests llocs en la societat, ho hem de fer sempre amb la forma femenina.

En comptes de...	cal dir... (quan ens referim a una dona)
l'alcalde	l'alcaldessa
l'aparellador	l'aparelladora
la bomber	la bombera
la diputat	la diputada
l'enginyer	l'enginyera
la gerent	la gerenta
la informàtic	la informàtica
la jutge	la jutgessa
la metge	la metgessa
la músic	la música
la pilot	la pilota
la president	la presidenta
la tècnic	la tècnica
la tinent d'alcaldia	la tinenta d'alcaldia

El sufix *-essa* antigament es feia servir per fer referència a l'esposa de l'home que exercia el càrrec o la professió (per exemple, *l'alcaldessa* era la dona de l'alcalde). Actualment, s'utilitza per denominar la dona que l'exerceix.

D'altra banda, cal anar molt amb compte de no associar automàticament determinades professions amb un sexe o l'altre. Altrament, podem caure en inexactituds o, fins i tot, donar informacions falses de manera involuntària.

En comptes de...	cal dir...
dones de la neteja	personal de neteja
metges i infermeres	personal sanitari, personal mèdic i personal d'infermeria
pilots i hostesses	personal d'aviació, personal de vol, tripulació
secretàries de direcció	secretaries de direcció, responsables de les secretaries de direcció

En el cas dels càrrecs, especialment si no sabem si qui els exerceix és home o dona o per a textos que han de tenir una perdurabilitat en el temps (lleis, rètols de despatxos...), el més recomanable és fer servir el nom de l'organisme o la unitat administrativa, en comptes del nom del càrrec.

SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA
L'ÚS D'UN LLENGUATGE NO SEXISTA NI ANDROCÈNTRIC

En comptes de...	pot ser preferible...
alcalde	alcaldia
capità	capitania
consellers	govern, consell executiu
director	direcció
gerent	gerència
inspector	cos d'inspecció
regidor	regidoria
secretari	secretaria

SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

L'ÚS D'UN LLENGUATGE NO SEXISTA NI ANDROCÈNTRIC

5. Tractaments

Les formes de tractament d'un text sempre han de ser simètriques entre dones i homes. És per aquest motiu que cal evitar, en tots els casos, l'ús de la forma *senyoreta*.

En comptes de...	cal dir...
A l'atenció del Sr. Jordi Ferrer i de la Srta. Sònia.	A l'atenció del Jordi i la Sònia. A l'atenció de Sònia Capdevila i Jordi Ferrer.
He deixat l'encàrrec a la senyoreta Marta.	He deixat l'encàrrec a la Marta.

També cal evitar l'ús de *senyora* com a sinònim d'*esposa*.

En comptes de...	cal dir...
Sr. Anton Pujol i Sra. (p. ex. en una carta)	Sr. Anton Pujol i Sra. Rosalia Balcells Rosalia Balcells i Anton Pujol
Saludi de part meva la seva senyora.	Saludi de part meva la (nom de la dona). Saludi de part meva la seva muller. Saludi de part meva la seva dona.

A més, cal tenir en compte que l'ús de l'article personal *el//la* sempre ha de ser simètric entre homes i dones.

En comptes de...	cal dir...
Antoni Castells s'ha reunit amb la Tura.	Antoni Castells s'ha reunit amb Montserrat Tura. Castells s'ha reunit amb Tura. El conseller Castells s'ha reunit amb la consellera Tura.
Les novel·les de Pedrolo m'agraden, però encara m'agraden més les de la Rodoreda.	Les novel·les de Pedrolo m'agraden, però encara m'agraden més les de Rodoreda. Les novel·les de Manuel de Pedrolo m'agraden, però encara m'agraden més les de Mercè Rodoreda.

SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

L'ÚS D'UN LLENGUATGE NO SEXISTA NI ANDROCÈNTRIC

6. Per saber-ne més

GENERALITAT DE CATALUNYA, SECRETARIA GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA – INSTITUT CATALÀ DE LES DONES. *Marcar les diferències: la representació de dones i homes a la llengua*. Generalitat de Catalunya, Secretaria General de Política Lingüística, 2005. També es pot consultar en línia a:
<<http://www6.gencat.net/llengcat/publicacions/marcar/>> [Consulta: 1 de setembre de 2008.]

LLEDÓ, Eulàlia. *De llengua, diferència i context*. Generalitat de Catalunya, Institut Català de les Dones, 2005 (revisat el 2007). També es pot consultar en línia a:

<http://www.gencat.cat/icdona/docs/pub_quaderns3.pdf> [Consulta: 1 de setembre de 2008.]

MESTRES, Josep Maria [*et al.*]. «El sexisme en el llenguatge», dins *Manual d'estil: la redacció i l'edició de textos*. 3a ed. Barcelona: Eumo; Universitat de Barcelona; Associació de Mestres Rosa Sensat; Universitat Pompeu Fabra, 2007. [Al Servei de Política Lingüística (Museu d'Història) en tenim un exemplar, que podeu consultar.]